

Adwokat Alicja Danielewska – Podolak

40-029 Katowice, ul. Reymonta 6/4, tel/fax (+ 48 32) 202-51-22

NIP:954-235-02-73 / Regon:240316941 www.danielewska.pl e-mail:adwokat@danielewska.pl

Katowice, dnia 17 września 2025 roku

Stowarzyszenie MOST
Ul. Wolności 274
41 – 800 Zabrze

EKSPERTYZA PRAWNA
w sprawie współpracy wolontariuszy z organizacjami pozarządowymi
oraz podmiotami komercyjnymi

I. Podmiot zlecający

Ekspertyza sporządzona na zlecenie Zarządu Stowarzyszenia MOST w Zabrzu (nr KRS 0000003897). Ekspertyza powstała w ramach projektu „Akademia NGO – dobre prawo dla integracji” o numerze FERS.04.06-IP.04-0055/23.

II. Przedmiot ekspertyzy

Ocena wybranych zagadnień dotyczących wolontariatu, w szczególności prawnego zakazu współpracy organizacji pozarządowych (zwanymi dalej NGO) z wolontariuszami w ramach prowadzonej przez NGO działalności gospodarczej oraz braku wystarczającej ochrony wolontariatu przed wykorzystaniem tej instytucji przez podmioty komercyjne.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

most
STOWARZYSZENIE

III. Zgłoszone wątpliwości co do istniejącego zakazu współpracy wolontariuszy z organizacjami pozarządowymi, w zakresie prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

Obecnie przepisy prawa zakazują wolontariuszom wykonywania zadań dla organizacji pozarządowych, które pozostawałyby w związku z działalnością gospodarczą prowadzoną przez NGO. Jednakże często bardzo trudno jest w tych organizacjach dokonać rozgraniczenia pomiędzy działalnością nieodpłatną, odpłatną czy gospodarczą. Jako przykład wskazano wolontariuszy na wydarzeniu biegowym organizowanym przez fundację/stowarzyszenie rejestrowe, jako zadanie dofinansowane z budżetu samorządu, dodatkowo finansowane z opłat od uczestników oraz ze środków przekazanych przez sponsora na podstawie umów sponsorskich/barterowych.

Tymczasem niezależnie od tego czy wolontariusz wykonywałby zadania z zakresu działalności NGO nieodpłatnej, płatnej czy też gospodarczej, to i tak wszelkie uzyskane z tego przychody muszą zostać przeznaczone na te same cele statutowe, które nie mogą przecież służyć osiągnięciu zysku. Wolontariusze wykonują te same zadania bez względu na źródło finansowania, a dochody w całości wspierają działalność pożytku publicznego.

IV. Zgłoszone wątpliwości co braku mechanizmów obrony wykorzystania przez pomioty komercyjne dla celów zarobkowych świadczeń wykonywanych przez wolontariuszy na rzecz organizacji pozarządowych.

Wolontariat z uwagi na zasadniczy nieodpłatny charakter wykonywanych usług, stanowi pokusę dla podmiotów komercyjnych do wykorzystania tych świadczeń w celach zarobkowych, w ramach organizowanych przez te podmioty komercyjne imprez, w których biorą udział także NGO. Konieczne jest więc ustawowe uregulowanie dotyczące współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi, a podmiotami komercyjnymi, przeciwdziałające tym praktykom.

Jako przykład podano sytuację, w której spółka organizuje duży koncert w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a sama zgodnie z prawem nie może korzystać z pracy wolontariuszy. Zatem by obejść zakaz, podmiot komercyjny nawiązuje współpracę z podmiotem społecznym, np. stowarzyszeniem/fundacją, która zajmuje się wolontariatem i formalnie to podmiot społeczny angażuje wolontariuszy (ale realnie, wolontariusze obsługują działanie, którego organizatorem jest firma/spółka prowadząca działalność gospodarczą).

Zwrócono uwagę na konieczność wykluczenia możliwości korzystania z pracy wolontariuszy na rzecz podmiotów niewskazanych w art.42 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a także stworzenie jasnych instrumentów nadzoru i sankcji w przypadku podejmowania współpracy z wolontariuszami przez podmioty nieuprawnione.

V. Akty prawne będące podstawą ekspertyzy.

1. Ustawa z dnia 24.04.2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U.2024.1491 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 07.04.1998 roku - Prawo o stowarzyszeniach (t.j.Dz.U.2020.2261 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 06.04.1984 roku o fundacjach (t.j.Dz.U.2023.166 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 19.11.2018 roku o kołach gospodyń wiejskich (t.j.Dz.U.2025.310 ze zm.).
5. Ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm.)
6. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach (Dz.U. Nr 117, poz. 1237 ze zm.).
7. Ustawa z dnia 23.04.1964 roku - Kodeks cywilny (t.j. Dz.U.2024.1061 ze zm.).
8. Ustawa z dnia 26.06.1974 roku – Kodeks pracy (t.j. Dz.U.2025.277 ze zm.).
9. Ustawa z dnia 15.09.2017 roku o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (t.j. Dz.U.2023.1618 ze zm.).

Wszystkie wskazane akty prawne zostały uwzględnione w brzmieniu obowiązującym w dacie sporządzenia ekspertyzy.

VI. Ocena aktualnego stanu prawnego w zakresie zakazu współpracy wolontariuszy z organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

Obowiązujące przepisy prawa wykluczają współpracę wolontariuszy z NGO, w tym np. ze stowarzyszeniem czy z fundacją, w zakresie prowadzonej przez te organizacje pozarządowe działalności gospodarczej.

Zgodnie z art. 42 ust.1 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie *wolontariusze mogą wykonywać świadczenia na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art.3 ust. 3 w zakresie ich działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.* Takie samo wyłączenie zastosowano do organów administracji publicznej i jednostek im podległych czy też przez nie nadzorowanych (art.42 ust. 2 i 3 w/w ustawy).

Przepis art.3 ust. 2 ustawy zawiera **definicję organizacji pozarządowych**, na potrzeby tej ustawy, zgodnie z którą są nimi :

- niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi,

bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi,

- niedziałające w celu osiągnięcia zysku osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4.

Za organizacje pozarządowe ustawa uznaje więc niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych i **niedziałające w celu osiągnięcia zysku**, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia. **Przepis art. 42 ust. 1 stanowi bowiem o wykonywaniu czynności na rzecz działalności statutowej organizacji.** Chodzi przy tym o każdą działalność prowadzoną zgodnie ze statutem, w tym działalność uboczną.

W przypadku organizacji pożytku publicznego – zgodnie z art.20 ust.1 pkt 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie - jednym z niezbędnych kryteriów uznania danej organizacji pozarządowej za organizację pożytku publicznego **jest by nadwyżka przychodów nad kosztami z działalności gospodarczej była przeznaczana wyłącznie na działalność pożytku publicznego.** W przeciwnym razie organizacja ta może stracić status organizacji pożytku publicznego – zgodnie z rygorem nałożonym w ustawie i w oparciu o kontrolę związaną z obowiązkiem sprawozdawczym (art.23) szczegółowo opisaną w art.28 i następnych w/w ustawy. Działalność pożytku publicznego w rozumieniu art. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie nie jest jednak tożsama z samym statusem OPP – każda organizacja pozarządowa może prowadzić działalność pożytku publicznego, natomiast status OPP jest jedynie szczególną kwalifikacją przyznawaną tym podmiotom, które spełnią dodatkowe kryteria.

Jednak obowiązek przeznaczania dochodu z działalności gospodarczej na cele statutowe dotyczy nie tylko organizacji pożytku publicznego, co wynika z ustaw podmiotowych poszczególnych organizacji pozarządowych.

Stowarzyszenie jest dobrowolnymi, samorządnymi i trwałymi zrzeszeniami o celach niezarobkowych (art.2 ust.1 ustawy – Prawo o stowarzyszeniach). W art.34 tej ustawy wyraźnie dodatkowo zastrzeżono, że chociaż **stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach, to dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków.**

Także **fundacja** ma prawo prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów(art.5 ust.5 ustawy o fundacjach) lecz dochód z działalności gospodarczej fundacji służy realizacji celów statutowych fundacji.

Analogiczne zastrzeżenie dotyczy **kół gospodyń wiejskich**, gdyż *dochód z działalności koła gospodyń wiejskich służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków* (art.21 ust.3 ustawy o kołach gospodyń wiejskich).

Oznacza to, że także dochód uzyskany dzięki pracy wolontariuszy – nawet jeśli wykonywanej w ramach działalności gospodarczej prowadzonej przez organizację – musi być obligatoryjnie przeznaczony na realizację celów statutowych i nie może podlegać dystrybucji między członków lub na cele inne niż statutowe. Mechanizm ten zabezpiecza przed wykorzystaniem nieodpłatnej „pracy” wolontariusza w sposób sprzeczny z misją organizacji.

Zauważyć też należy, że organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą są ujawniane w Krajowym Rejestrze Sądowym. W art. 1 ust. 2 pkt 2 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym(KRS) ustawodawca wprowadził w ramach KRS rejestr stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji i publicznych zakładów opieki zdrowotnej. Do tego rejestru są wpisywane podmioty wymienione w załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach. Zostały tam wymienione kategorie podmiotów wpisywanych do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji i publicznych zakładów opieki zdrowotnej. Podmioty te, o ile nie należą do sektora finansów publicznych, należy uznać za organizacje pozarządowe. Wśród tych podmiotów wypada wymienić stowarzyszenia - obejmujące także ich jednostki terenowe posiadające osobowość prawną - jak również i fundacje. **Fakt wpisania do rejestru przedsiębiorców wyżej wymienionych podmiotów, ujawnianych co do zasady w rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej prowadzonym w ramach Krajowego Rejestru Sądowego, w związku z podjęciem przez te podmioty działalności gospodarczej, także nie oznacza utraty przez te podmioty statusu organizacji pozarządowych.** Wynika to z charakteru wpisu dokonanego w rejestrze przedsiębiorców. Jakkolwiek jednak wpis takiego podmiotu do rejestru przedsiębiorców ukonstytuowuje ten podmiot jako przedsiębiorcę, to jednak status takiego przedsiębiorcy jest nieco inny niż status przedsiębiorców w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. **Nadal pozostaje on podmiotem działającym według zasady "działalność nie dla zysku" (not for profit), czyli prowadzącym działalność gospodarczą ze specyficznym określonym sposobem użytkowania dochodów, bez podziału zysku, ale z przeznaczeniem na realizację niezarobkowych celów statutowych** (por. A. Kidyba: Prawo handlowe, Warszawa 2000, s. 81).

Osiąganie przez organizację pozarządową jej głównego celu może więc być wspomagane przez prowadzenie działalności gospodarczej – co jasno wynika z przepisów obowiązującego prawa. Oznacza to, że udział wolontariusza nie powinien ograniczać się wyłącznie do zasadniczego (społecznego) wątku działalności organizacji i polegać wyłącznie na osobistej pracy z tym związanej (np. prowadzenie zajęć dla organizacji zajmującej się wspomaganiem osób z niepełnosprawnościami). Umiejętności wolontariusza mogą być także wykorzystane w formie

wytwarzania przez niego dóbr czy usług lub ich zbywaniu, dzięki czemu organizacja uzyska środki finansowe na realizację głównych zadań statutowych, które jednak nadal nie będą służyły osiągnięciu zysku.

Tak więc w przypadku NGO, w szczególności stowarzyszeń czy fundacji, które prowadzą również działalność gospodarczą, **nie ma normatywnego powodu, by a priori wykluczać możliwość angażowania wolontariuszy w sferze działalności gospodarczej**, skoro całość dochodu z tej niej i tak musi być przeznaczona na cele statutowe. **Organizacje pozarządowe powinny mieć możliwość korzystania z „pracy” wolontariusza również w ramach prowadzonej działalności gospodarczej**, o ile zachowany zostanie charakter świadczenia: dobrowolność, nieodpłatność, cel społeczny.

Podsumowując należy uznać, że aktualna regulacja ustawowa zabraniająca organizacjom pozarządowym korzystania ze świadczeń wolontariuszy, w ramach prowadzonej przez te organizacje działalności gospodarczej, jest nieprawidłowa i hamująca prawidłowe funkcjonowanie NGO. Usunięcie tego zakazu będzie stanowiło uproszczenie zasad korzystania z usług wolontariuszy i wyeliminuje ryzyko formalnego naruszenia prawa, w przypadku zadań finansowanych z różnych źródeł.

Zatem zasadne i konieczne staje się usunięcie tego zakazu, tym bardziej że to nie rozszerzy katalogu podmiotów mogących korzystać z wolontariatu, a jedynie uporządkuje sytuację w NGO.

VII. Ocena aktualnego stanu prawnego w zakresie ochrony wolontariuszy przed wykorzystaniem wykonywanych przez nich świadczeń w ramach organizacji pozarządowych przez podmioty komercyjne.

W przypadku organizacji pozarządowych, nawet w ramach prowadzenia przez nie działalności gospodarczej, nie istnieje ryzyko komercyjnego nadużycia instytucji wolontariatu skoro cały dochód jest przeznaczany na cele statutowe.

Obecne przepisy nie zawierają natomiast wystarczających mechanizmów zapobiegających obchodzeniu zakazu „korzystania” z wolontariuszy przez podmioty komercyjne. W praktyce zdarzają się sytuacje, gdy spółki prawa handlowego organizujące wydarzenia o charakterze czysto komercyjnym (np. koncerty, imprezy rozrywkowe) angażują NGO wyłącznie jako formalnych partnerów, a faktyczne świadczenia wolontariuszy wykonywane są na rzecz tych spółek. W opisanej powyżej sytuacji dochód z działań wolontariuszy de facto stanowi dochód spółki lub innej firmy, który może być następnie zainwestowany w dowolny sposób, a z założenia - prawie na pewno - nie na cel pożytku publicznego.

Takie praktyki prowadzą do obejścia prawa i naruszają sens instytucji wolontariatu ergo konieczne jest ich wykluczenie. Wolontariat ma służyć działalności społecznej, a nie komercyjnej. Zasadne jest więc wprowadzenie zapisów ustawowych, które zakazują korzystania z usług wolontariuszy przez podmioty komercyjne, także „pośrednio” poprzez NGO, by uchronić wolontariuszy przed bezprawnym wykorzystaniem ich aktywności przez podmioty gospodarcze nieprowadzące działalności pożytku publicznego.

Aktualnie istnieją TYLKO **mechanizmy pośrednie** służące ochronie wolontariuszy, a umożliwiające wolontariuszowi domaganie się uznania jego umowy za umowę o pracę lub umowę cywilnoprawną inną niż porozumienie o wolontariacie, które zostaną opisane poniżej.

W sytuacji gdy zakres obowiązków wolontariusza, sposób ich wykonywania i stopień podporządkowania zaczynają odpowiadać typowym elementom stosunku pracy, będzie istniała możliwość zakwalifikowania takiej relacji jako zatrudnienia, ze wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z kodeksu pracy. Zgodnie z treścią art. 22§1 Kodeksu pracy kryteriami, które łącznie decydują czy mamy do czynienia np. z wolontariatem czy stosunkiem pracy są:

- **podporządkowanie organizacyjne** (pracodawca wyznacza miejsce, czas i sposób wykonywania obowiązków, a pracownik musi się podporządkować),
- **odpłatność** (za pracę należy się wynagrodzenie, nawet jeśli nazwane inaczej),
- **ciągłość i powtarzalność świadczeń**,
- **ryzyko pracodawcy** (to pracodawca organizuje proces pracy i ponosi odpowiedzialność za jego rezultat).

Jeżeli w relacji z wolontariuszem pojawią się te elementy, wówczas faktycznie mamy do czynienia ze stosunkiem pracy, niezależnie od nazwy porozumienia (art.22§1¹ Kodeksu Pracy) i wolontariusz ma prawo domagać się zawarcia z nim umowy o pracę. Uprawnia to do zwrócenia się do Państwowej Inspekcji Pracy o interwencję, gdyż instytucja ta nie tylko jest upoważniona do przeprowadzenia kontroli, lecz także podjęcia dalszych działań, w tym na drodze sądowej, na rzecz takiego „wolontariusza”. Jest także możliwość bezpośredniego zwrócenia się do sądu powszechnego (wydziału pracy i ubezpieczeń społecznych) o uznanie porozumienia o wolontariat za umowę o pracę, co rodzi dalsze skutki prawne, w tym obowiązek uiszczenia składek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz podatków.

Może się także zdarzyć, że czynności wykonywane przez wolontariusza stanowią de facto realizację **umów cywilnoprawnych** m.in. takich jak zlecenie (art.734 do 751 Kodeksu cywilnego) czy umowa o dzieło (art.627-646 Kodeksu cywilnego). W tej sytuacji także wolontariusz ma prawo wystąpić do sądu powszechnego (wydział cywilny) wskazując na pozorną porozumienia o wolontariacie i żądać uznania istnienia (faktycznego zawarcia pomiędzy stronami) jednej z w/w umów cywilnoprawnych.

Istnieje nadto **pośrednia ochrona** wynikająca z czynności **nadzorczych nad NGO przewidzianych** m.in. wobec stowarzyszeń (art.25-32 ustawy Prawa o Stowarzyszeniach) czy fundacji (art.12-13 ustawy o fundacjach), w ramach których może być także dokonywana ocena czy NGO angażuje wolontariuszy w sposób sprzeczny w prawem.

Jednakże wszystkie powyższe mechanizmy ochronne wydają się być zbyt ogólne i nie dostosowane do szczególnego charakteru wolontariatu, bo nie odnoszą się do niego bezpośrednio ani wprost do sytuacji, której dotyczy niniejsza ekspertyza.

Oczywiście nie jest tu celem wykluczenie współpracy NGO z podmiotami komercyjnymi, lecz wyraźne zastrzeżenie, że wolontariusze mogą świadczyć usługi tylko na rzecz organizacji pozarządowej, a nie na rzecz partnera komercyjnego, nawet jeśli organizacja pozarządowa formalnie pozostaje stroną porozumienia. Współpraca NGO z „biznesem” jest dozwolona, ale wolontariusze muszą wykonywać czynności **na rzecz celów społecznych tej organizacji**, a nie w ramach działalności zarobkowej np. spółki.

W ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przewidziana została kontrola Przewodniczącego Komitetu do spraw Pożytku Publicznego (art. 28 i następne), jednak jest ona niewystarczająca.

Zgodnie z treścią art. 28 ust.1 w/w ustawy *nadzór nad działalnością pożytku publicznego organizacji pożytku publicznego, w zakresie uprawnień, obowiązków i wymogów wynikających z art. 8-10, art. 20, art. 21, art. 23, art. 24-27, art. 27aa, art. 27c oraz art. 42-48, sprawuje Przewodniczący Komitetu*, przy czym wymienione art. 42-48 dotyczą wolontariatu. Opisany w kolejnych punktach ustawy system nadzoru opiera się na ogólnych kompetencjach Komitetu do spraw Pożytku Publicznego, które dotyczą działalności statutowej OPP, ale nie obejmują wprost kontroli wolontariatu ani mechanizmów reagowania na nieprawidłowości w tym zakresie. W konsekwencji wolontariusze, którzy padli ofiarą nadużyć, pozostają często bez skutecznej ochrony.

W związku z tym – aby nie tworzyć narazie nowego organu nadzorczego w tym celu - zasadne jest wprowadzenie kilku zmian prawnych służących wskazaniu Komitetu do spraw pożytku publicznego jako organu sygnalizacyjnego, co też nałoży na ten organ obowiązki zgłaszania wskazanych nadużyć właściwym organom. Z uwagi jednak na powołanie Narodowego Instytutu Wolności oraz kompetencje Dyrektora tego Instytutu opisane w ustawie o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, należy wskazać go jako organ nadzorczy przestrzegania przepisów dotyczących wolontariatu z możliwością zgłaszania naruszeń w tym zakresie do innych organów państwowych w zakresie ich ustawowych kompetencji.

Jasne i wyraźne uregulowanie tej kwestii w ustawie zwiększy świadomość organów nadzorczych co do konieczności badania funkcjonowania wolontariatu, a jednocześnie zapewni większą przejrzystość i przewidywalność prawa dla organizacji pozarządowych, podmiotów komercyjnych oraz samych wolontariuszy.

Zasadne będzie też wprowadzenie bezpośredniej sankcji dla organizacji pożytku publicznego za nadużycia w tym zakresie w postaci możliwości utraty statusu OPP.

Podsumowując aktualnie wolontariusze nie są wystarczająco chronieni przed wykorzystaniem nieodpłatnie wykonywanych przez nich świadczeń jako tzw. darmowej siły roboczej, przy użyciu NGO jako pośrednika. Stąd konieczne jest wprowadzenie zapisów eliminujących te

praktyki i ochrona wykorzystania wolontariatu w przedsięwzięciach komercyjnych, które nie mają związku ze sferą pożytku publicznego oraz wprowadzenia zapisów dotyczących czynności nadzorczych i kontrolnych w tym obszarze. Zwiększy to przejrzystość i uczciwość systemu wolontariatu, przy jednoczesnym wzmocnieniu funkcji społecznej sektora NGO.

VIII. Postulaty de lege ferenda

Obowiązujące przepisy wyłączające możliwość korzystania przez organizacje pozarządowe, w obszarze ich działalności gospodarczej, ze świadczeń wolontariuszy, są nieadekwatne do celu działania NGO i wykorzystywania przez nie wszystkich środków wyłącznie na cele statutowe, niezależnie od źródła ich pozyskania. W praktyce działalność nieodpłatna, odpłatna statutowa oraz gospodarcza NGO, często się przenikają. Wydarzenia sportowe, kulturalne czy edukacyjne są finansowane równocześnie z dotacji samorządowych, opłat uczestników i środków od sponsorów, a wolontariusze wykonują te same zadania, niezależnie od źródła finansowania przedsięwzięcia. Jednocześnie jednak należy wyraźnie rozgraniczyć sytuacje gdy wolontariat służy wyłącznie NGO od sytuacji, gdy jest on wykorzystywany w celach komercyjnych i wprowadzić zapisy przeciwdziałające temu ostatniemu.

- 1) **W celu umożliwienia organizacjom pozarządowym legalnego korzystania ze świadczeń wolontariuszy, także w działalności gospodarczej, służącej społecznej użyteczności** - w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie - proponuję wykreślić kwestionowany zakaz i nadać art.42ust.1 pkt 1 brzmienie : „**organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 w zakresie ich działalności statutowej, w szczególności w zakresie działalności pożytku publicznego,**”.
- 2) **W celu zachowania nieodpłatnego i społecznego celu instytucji wolontariatu oraz w celu przeciwdziałania wykorzystania instytucji wolontariatu przez podmioty komercyjne i skonkretyzowania czynności nadzorczych** - w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie - proponuje wprowadzenie następujących zmian:
 - a) w art. 42 po ust.3 **dodać ust. 4 o treści:**
„Niedopuszczalne jest angażowanie wolontariuszy w sposób prowadzący do wykonywania świadczeń na rzecz działalności gospodarczej podmiotów, o których mowa w ust. 1, jeżeli świadczenia te nie pozostają w bezpośrednim związku z działalnością statutową lub ustawową tych podmiotów.”,
 - b) po art.44 **dodać nowy** artykuł o brzmieniu :
Art. 44a. [Nadzór nad wolontariatem]
 1. Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego sprawuje nadzór nad przestrzeganiem przepisów niniejszego rozdziału, w szczególności w zakresie praw i obowiązków wolontariuszy oraz zasad korzystania ze świadczeń wolontariuszy.

-
2. W ramach nadzoru, o którym mowa w ust. 1, Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego jest uprawniony w szczególności do: kontroli sposobu angażowania wolontariuszy, oceny warunków wykonywania świadczeń określonych w porozumieniach, o których mowa w art. 44, badania zgodności działań korzystających z wolontariuszy z przepisami niniejszego rozdziału, analizowania przypadków wykorzystywania wolontariatu w sposób prowadzący do obejścia zakazów określonych w ustawie.
 3. W przypadku stwierdzenia naruszeń, Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego przekazuje informacje właściwym organom państwowym, w szczególności Państwowej Inspekcji Pracy, Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz organom ścigania.
 4. Prezes Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego przedstawia corocznie Komitetowi do spraw Pożytku Publicznego raport z realizacji zadań, o których mowa w ust. 1–3.
 5. Przewodniczący Komitetu do spraw Pożytku Publicznego jest uprawniony do sygnalizowania właściwym organom państwowym przypadków naruszenia praw i obowiązków wolontariuszy, w szczególności nadużywania wolontariatu przez podmioty komercyjne, w tym poprzez wykorzystywanie pośrednictwa organizacji pozarządowych.
- a) **w art. 33 dodać nowy zapis do ust. 2 punkt 2** tak by przepis ten uzyskał brzmienie:
„rażącego naruszenia przepisów prawa stwierdzonego w wyniku kontroli, o której mowa w art. 29., **w szczególności w przypadku stwierdzenia nadużyć w zakresie współpracy z wolontariuszami.**”

IX. Podsumowanie

Obecne przepisy wykluczają możliwość angażowania wolontariuszy w działalność gospodarczą organizacji pozarządowych, choć dochód z niej i tak musi być przeznaczany na cele statutowe. Takie ograniczenie jest nieuzasadnione i utrudnia fundacjom oraz stowarzyszeniom elastyczne korzystanie z usług wolontariuszy. Proponowana zmiana art.42 znosi ten zakaz, dzięki czemu wolontariat będzie mógł wspierać zarówno nieodpłatne działania społeczne, jak i działalność gospodarczą służącą realizacji celów pożytku publicznego.

Jednocześnie obowiązujący stan prawny nie chroni w pełni wolontariuszy przed obchodzeniem zakazu angażowania ich do zadań faktycznie wykonywanych na rzecz podmiotów komercyjnych, co prowadzi do nadużyć i wypacza sens wolontariatu. Konieczne jest wprowadzenie wyraźnego zakazu takiego pośredniego wykorzystywania wolontariuszy przez NGO oraz doprecyzowanie mechanizmów nadzoru i kontroli. Zaproponowane, w tym zakresie, zmiany w ustawie o działalności pożytku publicznego, mają stanowić mechanizm zabezpieczający przed nadużyciami. Dzięki temu wolontariat zachowa swój społeczny i nieodpłatny charakter, a system stanie się bardziej przejrzysty i odporny na komercjalizację.
